

Fakta o Jižním plynovém koridoru, energetických potřebách ČR a situaci v Ázerbájdžánu

→ Co je Jižní plynový koridor?

Jde o řetězec projektů s odhadovanou cenou 45 miliard USD, který má přivést do Evropy zemní plyn z naleziště Shah Deniz v šelfu Kaspického moře u Ázerbájdžánu. To je vlastněno mimo jiné firmou BP, ruským Lukoilem a ázerbájdžánským SOCARem. Koridor má vést přes Gruzii, Turecko, Řecko, Albánii a Itálii na ostatní trhy EU. Jeho součástí by byly SCPx (prodloužení Jihokavkazského plynovodu), TANAP (Trans-anatolský plynovod), TAP (Trans-adriatický plynovod) a další pobočná spojení. Později by mohl zahrnovat TCP (Trans-kaspický plynovod), což by umožnilo dovážet do EU turkmenský plyn.

→ Kdo by měl stavbu zaplatit?

Jižní plynový koridor financují soukromé firmy (kromě SOCARu, který je vlastněn ázerbájdžánským státem). Přesto se neobejde bez veřejných peněz, které slíbila Evropská unie. Ta chce koridor financovat z veřejných prostředků prostřednictvím CEF (Nástroj pro propojení Evropy), potenciálně i Evropskou investiční bankou (EIB) a Iniciativou projektových dluhopisů (Project Bonds Initiative). Nepřímo podporuje projekt Evropská banka pro obnovu a rozvoj (EBRD) půjčkou firmě LUKOIL určenou na rozvoj těžby na šelfu Shah Deniz, která byla schválena v květnu roku 2015. Koridor by mohl podpořit i exportní úvěrové agentury země EU.

→ Podporuje Česká republika stavbu plynového koridoru?

ČR je spolu s dalšími zeměmi V4 aktivním propagátorem Jižního plynového koridoru (dále JPK) a pomohla ho prosadit i na evropský seznam projektů společného zájmu. Česká republika v současnosti dováží ázerbájdžánskou ropu a podle prohlášení českých politiků by ráda rozšířila dovoz i o zemní plyn.

→ Je zajištění dodávek zemního plynu z oblastí reálné a žádoucí?

O potřebě rozšířit možnosti dovozu zemního plynu a snížit závislost na dodávkách z Ruska se hodně se mluví. Jenže, až do roku 2025 jsou evropské firmy smluvně vázány odebírat nejméně 115 miliard metrů krychlových ruského plynu ročně (přibližně 75 procent úrovně dovozu v roce 2013). V dlouhodobějším výhledu je primárně zapotřebí oprostít energetiku od závislosti na fosilních zdrojích. Uhlíkově neutrální ekono-

mika, se kterou počítá Pařížská dohoda o klimatu pro druhou polovinu 21. století, si vedle ukončení spalování uhlí vyžádá i výraznou redukci využívání ropy a zemního plynu.

→ Potřebuje Evropa další zdroje zemního plynu?

Z hodnocení dopadu všech scénářů *Cestovní mapy EU pro oblast energetiky do roku 2050* vyplývá, že snižování emisí CO₂ povede také ke snížení závislosti EU na dovozu energií. Podle všech scénářů *Cestovní mapy* klesne rovněž celková spotřeba zemního plynu v EU.

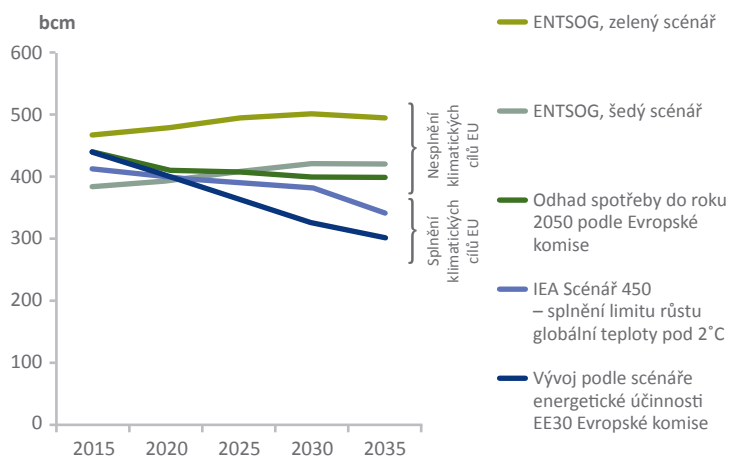
→ Potřebuje Evropa nové plynovody?

Technická kapacita EU pro dovoz plynu je již nyní předimenzovaná. Podle propočtů CEE Bankwatch Network měla EU k roku 2014 celkové kapacity pro dovoz zemního plynu na úrovni 537,62 miliard metrů krychlových (neboli 446 529,5 kilotun ropného ekvivalentu) ročně. A to i pokud vyloučíme Norsko, u nějž se v nadcházejících desetiletích očekává prudký pokles produkce. Část této infrastruktury – zvláště té pro zkapalněný zemní plyn (LNG) – není už dnes plně využívána. Porovnání kapacit na dovoz plynu se scénáři *Cestovní mapy pro energetiku* ukazuje, že za předpokladu, že existující infrastruktura zůstane funkční po několik příštích desetiletí, bude nadbytek infrastruktury ještě narůstat.

→ Nebylo by lepší investovat do snižování energetické náročnosti?

Stresový test bezpečnosti energetických dodávek provedený Evropskou komisí ukázal, že některé země jsou v případě možných přerušení dodávek plynu mnohem zranitelnější než jiné (zvláště Pobaltí, Maďarsko, Bulharsko, Chorvatsko a potenciální členské státy EU na Balkáně). Cíle ná opatření na dosažení energetické úspor v těchto zemích v hodnotě 45 miliard USD, by z hlediska energetické bezpečnosti byla výhodnější. Výše celkových investic, nezbytných pro využití potenciálu energetické úspor a obnovitelných zdrojů v sedmi střeoevropských a východoevropských zemích, je na období 2014–2020 odhadována na 172 miliard euro, tj. zhruba 25 miliard euro ročně. Zároveň by se omezilo riziko vyplývající z možného přerušení dodávek v důsledku vedení projektu přes politicky nestabilní oblasti. A navíc by všechny investice a benefity z úspor energie zůstaly uvnitř EU.

VÝHLEDOVÉ SCÉNÁŘE SPOTŘEBY ZEMNÍHO PLYNU DO ROKU 2035

(Zdroje: Evropská komise, Evropská síť provozovatelů přepravních soustav zemního plynu (ENTSOG), Mezinárodní energetická agentura (IEA).)

→ Jak je na tom s využíváním zemního plynu Česká republika?

Spotřeba zemního plynu v ČR od roku 2004 v ČR stabilně klesala, podíl plynu na spotřebě primárních energetických zdrojů v roce 2015 činil přibližně 15 %. Podle odhadů Státní energetické koncepce se má do roku 2040 zvýšit na 22 %. Tento odhad však může být nadsazený – reálná spotřeba roku 2015 byla o 14 % nižší než odhad v rámci scénáře použitého v energetické koncepci. Česká republika má zároveň velký potenciál pro dosahování energetických úspor především v oblasti bydlení, které v budoucnu potáhne poptávku po plynu nejvíce. Podle expertní iniciativy Šance pro budovy je potenciál dosažení úspor plynu v české energetice kolem 1,8 miliard m³, což je celá třetina současného dovozu plynu z Ruska. Scénáře modelované Wuppertalským institutem pro české ekologické organizace ukazují, že lze očekávat snížení spotřeby zemního plynu do roku 2050 na 242 PJ. V roce 2015 bylo spotřebováno 292 PJ, takže se jedná o snížení o 17 % v průběhu 35 let.

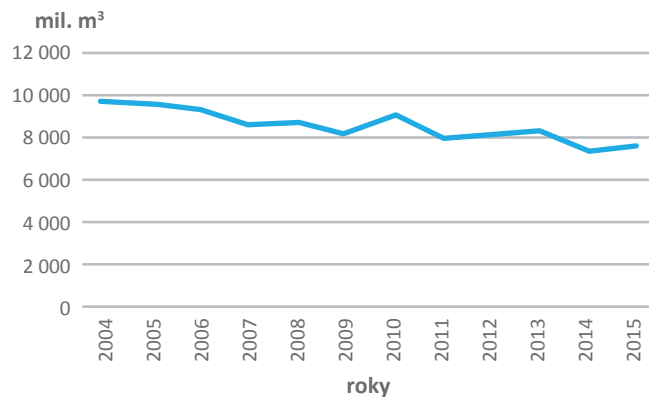
→ Kdo v Ázerbájdžánu vládne?

Již od roku 1969 v zemi vládne Rodina Alijevů. Tehdy se otec současného prezidenta Hejdar Alijev, bývalý generál KGB, stal vůdcem sovětského Ázerbájdžánu. Před jeho smrtí v roce 2003 zdědil vedení země jeho syn Ilham, když vyhrál v prezidentských volbách, které mnoho zahraničních pozorovatelů označilo za zmanipulované. Pozorovatelská volební mise Úřadu OBSE pro demokratické instituce a lidská práva došla k závěru, že zatím poslední prezidentské volby v roce 2013 byly „podkopány omezeními svobody vyjadřování, shromažďování a sdružování, která kandidátům nezaručila stejné podmínky politické soutěže“. V roce 2015 daly ázerbájdžánské úřady OBSE jeden měsíc na ukončení činnosti a stažení jejího zástupce ze země. Korupce v Ázerbájdžánu dosahuje až na nejvyšší úroveň, včetně prezidenta a jeho rodiny. Index vnímání korupce sestavený Transparency International v roce 2015 zemi zařadil na 119. místo ze 167 sledovaných. Finančně se režim opírá o prodej ropy a výhledově i zemního plynu.

→ Jak je na tom občanská společnost v Ázerbájdžánu?

Ázerbájdžánský režim dlouhodobě posiluje nedemokratické rysy a v posledních letech zesílil represí vůči občanské společnosti. V minulých letech se úřady snažily umlčet veškerou kritiku a odstranit hlas občanského sektoru z veřejného života. Země zavedla restriktivní dodatky u zákonů

VÝVOJ SPOTŘEBY PLYNU V ČR V LETECH 2004–2015

o grantech, o nevládních organizacích, o registraci právnických osob a o státním registru a u kodexu správních přestupků. V kombinaci s perzekucí obhájců lidských práv, výslechy a obtěžováním tyto právní změny fakticky donutily většinu aktivistů ukončit svou činnost. Dokonce i řada mezinárodních organizací působících v Ázerbájdžánu byla donucena zemi opustit nebo přerušit svou činnost.

V létě 2014 bylo zatčeno více než sto zástupců politické opozice, obránců lidských práv, představitelů nevládních organizací, občanských iniciativ, bloggerů a novinářů. Zatímco na jaře 2016 byla většina nejznámějších politických vězňů propuštěna na základě prezidentské amnestie, mnoho dalších bylo uvězněno. Počet politických vězňů v Ázerbájdžánu přesahoval v polovině roku 2016 osm desítek.

Politická reprezentace ČR a dalších zemí V4 věnuje otázce porušování lidských práv v zemi jen mizivou pozornost.

Co by měla dělat Česká republika?

- Zajistit, aby její politické postupy více odpovídaly prioritám rozvojové spolupráce a hodnotám, k nimž se hlásí ve své zahraniční politice, včetně podpory dodržování lidských práv. To se velmi úzce týká i ostatních zemí V4.
- Stanovit pro pokračování diplomatických a obchodních vztahů s Ázerbájdžánem jasné podmínky: Požadovat propuštění obhájců lidských práv a politických vězňů, normální působení občanské společnosti bez strachu z postihů a novelizaci zákonů o nevládních organizacích a odblokování bankovních účtů těchto organizací i občanských aktivistů.
- Nastavit svou energetickou politiku s ohledem na dopady na další oblasti, a začlenit do svých koncepcí bezpečnostní rizika vyplývající ze závislosti na dovozech fosilních paliv z politicky citlivých regionů a zemí s represivními režimy.
- Namísto prosazování investičně náročných projektů, které budou vyjma bezpečnostních rizik buď přispívat ke změnám klimatu, nebo zůstanou nedostatečně využívány, investovat do energetických úspor a snížit poptávku po fosilních palivech.

Další info:

http://www.fors.cz/informacni-zdroje/#.V_3458mz6TE
<http://bankwatch.org/our-work/projects/southern-gas-corridor-euro-caspian-mega-pipeline>
www.clovekvtisni.cz/cs/lidska-prava/zeme/azerbajdzan

Tento leták vznikl s podporou EU. Text nepředstavuje názor Evropské unie, za obsah plně zodpovídá FoRS a CDE.

